

ספריית גן לוינסקי **THE GARDEN LIBRARY**
מרכז קהילתי **Community Center For**
לחינוך, תרבות ואמנות **Education, Culture and Arts**

שילוב תלמידים.ות מבקשי מקלט במערכת החינוך
לצד תלמידים.ות ישראלים

חוברת למורות

ספריית גן לוינסקי
אפריל 2025

תוכן עניינים

3

פתיחה

פרק ראשון - רקע על הפיילוט וכלים לעבודה חינוכית במסגרתו

5

למה שילוב?

8

טיפים פדגוגיים ב"שלוף"

11

עבודה ותקשורת עם הורים

פרק שני - פדגוגיה רב תרבותית

15

מערכים לשיעורי חינוך

22

המלצות לספרים

23

מילון קצר

24

לוח שנה

25

העמקה והרחבה למתעניינות

פרק שלישי - רקע על קהילות חסרות מעמד בישראל

28

מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה בישראל

30

רקע על אריתריאה וסודן

31

זכויות וחיים בישראל – בריאות, רווחה וחינוך

33

ארגונים העובדים עם פליטים ומהגרים

מורות ומורים יקרים,

חוברת זו מיועדת למי מכן אשר בכיתות שלהן לומדים ילדים.ות ישראלים.ות לצד ילדים.ות של מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה. מטרות החוברת הן לסייע לכן להכיר את אוכלוסיית מבקשי.ות המקלט ומהגרי.ות העבודה ולהציע כלים פדגוגיים לעבודה בכיתה רב תרבותית. בחוברת תוכלו למצוא מידע כללי לצד טיפים שימושיים לעבודתכן היום יומית בכיתה ועם ההורים. ניתן לחזור ולעיין בחוברת בעקבות שאלה שעולה בכיתה, לקראת חגים חשובים, בחיפוש אחר רעיונות לשיעור העשרה או לפני שיחות עם הורים.

החוברת נכתבה על ידי חברי הצוות של ארגון ספריית גן לוינסקי. הספרייה היא מרכז קהילתי חינוכי הפועל בשכונת נווה שאנן בתל אביב יפו, הוקמה מתוך אמונה בחינוך ככלי לשינוי חברתי ומחויבת לקידום זכויות האדם של הקהילות המגוונות המתגוררות בדרום תל אביב. הספרייה מפעילה פרויקטים חינוכיים וקהילתיים למבוגרים.ות וילדים.ות ובעלת ניסיון של שנים רבות בעבודה חינוכית וקהילתית עם מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה לאור עקרונות הפדגוגיה הביקורתית. בשנים האחרונות אנו מלוות הורים חסרי.ות מעמד במאבקם לחינוך משולב לצד תלמידים.ות ישראלים. במסגרת עבודתינו אנו עומדות בקשר צמוד עם הורים ישראלים.ות והורים חסרי.ות מעמד. כמו כן, אנו מלוות צוותים חינוכיים שבבית ספרם משולבים תלמידי.ות הקהילה לצד תלמידי.ות אזרחי ישראל. בחוברת זו איגדנו את הידע שצברנו בחלוף השנים ואנחנו שמחות וגאות לשתף אותו כאן איתכם.ן.

ניתן ליצור איתנו קשר בכל שאלה או עניין ואנחנו נשמח לסייע, ללוות ולהדריך:

[.arteam.gl@gmail.com](mailto:arteam.gl@gmail.com)

שתהיה שנת לימודים פוריה ומשמעותית!

פרק ראשון

רקע על הפיילוט

וכלים לעבודה חינוכית במסגרתו

למה שילוב?

לפני הכל, חשוב להבין את הסיבות לקידום סביבת למידה מגוונת והטרוגנית ואת הרקע להקמת הפיילוט. כיום ילדים.ות של מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה לומדים.ות בבתי הספר השכונתיים בדרום תל אביב. בבתי ספר אלו רובם המוחלט של התלמידים.ות הינם ילדים.ות חסרי מעמד אשר על אף שהם נולדו בישראל, אינם.ן באים.ות במגע עם ילדים.ות אזרחי ישראל. מציאות זו הביאה הורים מבקשי מקלט לצאת למאבק למען חינוך משולב ושיווני למען ילדיהם. המאבק שלהם הגיע לבית המשפט העליון ובמסגרת ההליך המשפטי משרד החינוך ועיריית תל אביב הציעו את פיילוט השילוב לילדי כיתות א' בשנות הלימודים תשפ"ד, תשפ"ה ותשפ"ו. להרחבה בנושא ראו עמוד 32 בחוברת זו.

אם ככה, מה היתרונות של לימודים משולבים? למה זה חשוב ולמי זה תורם? והאם לא עדיף לילדים.ות ללמוד בשכונה ליד הבית?

✓ בכיתה, בהפסקה, בצורה ישירה או בצורה עקיפה – **ילדים לומדים מילדים!** חינוך ולמידה נוצרים בדו שיח ועל כן, ככל שקבוצת הלומדים מגוונת יותר כך הילדים והילדות יכולים להרחיב אופקים, לפתוח את הראש, להוסיף ידע ולהעשיר את עולמם.

✓ לרוב, ילדי.ות מהגרים ופליטים לומדים.ות במסגרות החינוכיות האזוריות בהן הרוב המוחלט של התלמידים.ות הינם חסרי מעמד. משמעות הדבר היא שהילדים.ות אינם באים במגע עם ילדים.ות דוברי עברית כשפת אם. מצב זה יוצר בקרב הילדים.ות פערים שפתיים קשים אשר משפיעים על הרמה הלימודית בבתי הספר האזוריים ויוצרים פערים אקדמיים קשים בין ילדים.ות חסרי מעמד לבין מקביליהם הישראלים. הלמידה לצד ילדים.ות אזרחי ישראל מאפשרת למידת עברית תקינה, העשרה ושיפור יכולותיהם השפתיות והישגיהם האקדמיים של ילדים.ות חסרי מעמד.

✓ מעבר לרמה האקדמית, הלימודים בנפרד מתלמידים.ות ישראלים.ות מחזקים את תחושת הניכור וההדרה של הילדים.ות מהחברה בה נולדו ובה הם גדלים. תחושות קשות אלו פוגעת בתחושת השייכות שלהם.ן, בדימויים.ן העצמי ובמוטיבציה של הילדים.ות להצליח.

✓ יציאה מהשכונה לטובת לימודים בבית ספר מרוחק מהבית עלולה להיות אתגר לא פשוט. יחד עם זאת היא מאפשרת לילדים.ות לא רק לשפר את יכולותיהם השפתיות והאקדמיות אלא גם חושפת אותם.ן לעולם ולמציאות שונה וכך מעודדת אותם לפרוץ את גבולות המוכר ולשאוף רחוק. מחקרים מראים שהלמידה לצד ילדים וילדות המגיעים מרקעים חברתיים וכלכליים שונים מסייעת בצמצום פערים ומהווה מנוף להתקדמות חברתית.

✓ לא רק תלמידים.ות חסרי מעמד, **הכיתה כולה מרוויחה מחינוך משולב ורב תרבותי!** מחקרים מראים ששילוב תלמידים.ות בעלי יכולות שונות ומרקעים חברתיים וכלכליים שונים מעלה את איכות החינוך ועשוי לשפר את ההישגים הלימודיים של התלמידים כולם. איך זה תורם להישגים החברתיים והרגשיים של התלמידים? הכלת ילדים.ות בעלי רקעים וצרכים שונים הופכת את חבריהם לספסל הלימודים לסובלניים.ות יותר, לאחראים.ות יותר כלפי זולתם ולבעלי יכולת טובה יותר להצליח בסביבה מגוונת מבחינת חברתית, תרבותית ואתנית.

✓ לפגוש את המציאות עם תיווך! התלמידות והתלמידים שלכן חיים בתל אביב וזה רק עניין של זמן עד שיפגשו א.נשים מרקעים שונים. מורים המלמדים כיתות משולבות זוכים בהזדמנות נדירה לסייע לתלמידים.ות בתיווך המציאות החברתית בישראל ונותנים להם כלים להתמודדות עם שונות, הבדלים והבלתי מוכר.

✓ השילוב וההכלה עלולים להיות מאתגרים, אך לצד האתגר קיימת גם הזדמנות לבנות כיתה מגוונת, מלאה ילדים.ות סקרנים ובעלי הון תרבותי. בכוחו של חינוך רב תרבותי ומשולב לכונן חברה מגוונת, סולידרית, חפה מדעות קדומות, הדרה וגזענות.

✓ מחקרים מראים ששילוב קבוצה קטנה של ילדים.ות עם פערים לימודיים בכיתה אינו משפיע לרעה על הרמה האקדמית. במידה שהשילוב נעשה באופן מקצועי ומלווה, המצב אף הפוך – הכיתה מושכת את אותה הקבוצה קדימה ומסייעת לה לצמצם פערים.

כמו תהליכים חינוכיים רבים, גם שילוב ולמידה בכיתה רב תרבותית הינה עבודה תהליכית ומתמשכת. אין רגע בו השילוב מסתיים או הפערים והשוני נעלמים. זה מביא איתו אתגר ומורכבות חינוכיים אך גם מייצר הזדמנויות פדגוגיות יקרות ערך, מאפשר שיח מורכב ומסייע בהפיכת הכיתה למרחב חברתי משמעותי.

כפי שכולנו מכירות על בשרנו, שוק הדיור בישראל הוא מופרט וחסר פיקוח. מציאות זו מייצרת שכונות הומוגניות בהן אנשים מרקעים ומעמדות שונים כמעט ולא נפגשים במרחב החיים השכונתי. שוק הדיור אינו עתיד להשתנות בקרוב והדרך לחבר בין ילדים ומרקעים שונים ולאחד אוכלוסיות טמונה במערכת החינוך.

אנחנו שומעות לא פעם אנשים אומרים ש"אין מה לקדם שילוב, הרי כולנו יודעים שהאינטגרציה נכשלה". חשוב לזכור שהאינטגרציה של שנות התשעים שונה מאוד מהמציאות הנוכחית. דבר ראשון, מדובר על קהילות ואוכלוסיות שונות בתכלית. היום השילוב הינו של מהגרים ופליטים. ללא מעמד אזרחי אשר שילוב במסגרות חינוכיות לצד תלמידים. ות ישראלים הוא הדרך היחידה שלהם להפוך לחלק מהחברה הישראלית. בניגוד לתוכנית הפיילוט הנוכחית, באינטגרציית העבר לא ניתן ליווי פדגוגי, תמיכה או משאבים נוספים לבתי הספר. כמו כן, בזמנו השילוב התחיל רק בחטיבות הביניים ויועד לתלמידים. ות 'החזקים. ות' בלבד, מציאות אשר החלישה את בתי ספר השכונתיים והקהילות. היום, לעומת זאת, מדובר בתוכנית הוליסטית יותר אשר מתחילה מכיתה א', כאשר הילדים. ות צעירים ונמצאים רק בתחילת דרכם במערכת החינוך.

על מנת לגרום לילדי.ות הפיילוט להרגיש חלק מהכיתה, הן מבחינה לימודית והן מבחינה חברתית, חשוב שהפדגוגיה הרב תרבותית תקבל ביטוי יום יומי ורציף בשיעורים וכן בהתנהלות הכיתתית הכללית. הנה כמה עצות וטיפים איך ליישם זאת:

- ✓ "ילדי הפיילוט", "ילדי הדרום", "הפליטים" או אפילו "הילדים החומים" - הצוותים החינוכיים ומשפחות בית הספר לא תמיד יודעים איך לקרוא לילדי וילדות הפיילוט. אין שם אחד או כינוי נכון לילדי.ות התוכנית. אנו מציעות שהצוות החינוכי יחליט על שם אחד לילדים והילדות וידבוק בו. אין בושה בלהיות "ילד פיילוט" או "ילדה מהדרום", בחרו שם מכבד ושקפו לתלמידים ולהוריהם שאין פה מבוכה, בושה או דרמה. על אף הנאמר, השם הכי טוב לילדי הפיילוט הוא שמם של הילדים.ות עצמם. התייחסו אליהם כקבוצה רק כשיש צורך וביתר הזמן זכרו שהם.ן קודם כל פרטים העומדים בפני עצמם.
- ✓ לילדי.ות הפיילוט שמות שייתכן ונתקלתן בהם לראשונה. חשוב ללמוד את שמות הילדים.ות ושמות הוריהם ולהקפיד על הגייה נכונה (אל תתביישו לשאול!), הדבר מחזק שייכות ומסייע לילדים.ות ולמשפחות להרגיש בנוח.
- ✓ בהמשך לכך, השתמשו בשמות מגוונים בהוראת בעיות מילוליות, בסיפורים או בדוגמאות. הדבר יסייע בחיזוק תחושת שייכות. שמות "אריתראים" (Nazaret, Mulu, Dawit) או "פיליפינים" (Patric, Adrian, Merilyn) יכולים לגרום לילדי.ות הקהילה להרגיש יותר חלק.
- ✓ הביעו סקרנות ורצון ללמוד על עולמם של הילדים.ות. מאיפה הם באים? מה מלהיב אותן? מה הן יודעות? מה הם אוהבים? שלבו את שלמדתן על עולמם.ן בשיעורים וביומיום של הכיתה. כמו כן, חשוב שתהיה התייחסות למגוון התרבויות של ילדי הכיתה. ניתן לעשות זאת דרך תליית מפת עולם, תמונות ממקומות שונים, ציון חגים שונים וכו'. כל אלו יחזקו תחושות שייכות ויאפשרו לתהליך הלמידה להיות מותאם הקשר למציאות חייהם של הילדים.ות ולעולמם.ן הפנימי.
- ✓ על מנת שכל הילדים.ות ישתתפו באופן פעיל בשיעורים חשוב להקפיד על מתן הוראות ברורות. עקב הפערים איתם מגיעים הילדים.ות גם הוראות למשימות פשוטות עבור בני גילם.ן עלולות להיות מאתגרות. לכן, בעיקר בחודשים הראשונים, חשוב שההוראות שאתן נותנות יהיו כמה שיותר נגישות ובמשלב שפה מותאם לזה של הילדים.ות על מנת שאלה יכולו להבין ולבצע את המשימה יחד עם יתר הכיתה.

✓ כשואלים את הכיתה שאלה, תנו "זמן חשיבה" על מנת לאפשר לכל הילדים. ות להגיע לתשובה ולהשתתף בשיעור. ילדי. ות הקהילה וייתכן שגם ילדים. ות נוספים. ות בכיתה, יזדקקו לזמן הנוסף הזה על מנת לעמוד בקצב ולא להישאר מאחור ולוותר על ההשתתפות.

✓ חשוב להשתמש באוצר מילים מגוון לצד הבהרת מילים העלולות להיות לא ברורות (דממה, חרוץ, התארגנות, דמות, טבלה). חזרו על מילים אלו שוב ושוב על מנת להגיע להפנמה. בנוסף, כאשר משתמשים במילה העלולה להיות לא מובנת אפשר להבהיר אותה על ידי צירוף מילה נרדפת פשוטה יותר. לדוגמא "ג'וסלין הייתה תשושה, מאוד עייפה".

✓ במידה וילדה מדברים עם שגיאות חשוב **לא** לתקן אותם, בטח לא מול כל הכיתה, אלא לחזור אחריהם ולומר את המילה/משפט באופן תקני. לדוגמא: "המורה, אני יכול להתרשם לחוג פינג פונג?" "בטח, אתה יכול להירשם לחוג פינג פונג".

✓ במסגרת קשיי ההסתגלות והקליטה, לעיתים בתי ספר מדווחים שחלק מהילדים. ות נוהגים באלימות מילולית או פיזית. מקרי האלימות צריכים להיות מטופלים על פי הנהלים המקובלים בכל בית ספר. לצד זאת, חשוב להבין את ההקשר הרחב אשר מביא את הילדים. ות לנהוג באופן זה. עבור ילדי. ות הפיילוט זוהי הפעם הראשונה שהם. ן פוגשים ילדים. ות ישראלים. ות ויוצאים מגבולות דרום תל אביב. החיים בשכונות דרום תל אביב חושפים את הילדים. ות לפשיעה, חסרות בית, סמים, אלימות וזנות. המפגש עם החברה הישראלית דרך בית הספר והכיתה עלול לעורר בילדים. ות תחושת שונות, אחרות ולעורר קושי או תסכול. ילדים. ות מסוימים יתקשו לבטא את הקושי שלהם. ן במילים (אם עקב גילם. ן הצעיר או עקב פערים שפתיים) וייתכן שיבטאו את מצוקתם הרגשית באלימות. קשיי הסתגלות אלו הם חלק מהתהליך שהילדים. ות יעברו בבית הספר ויש לתת להם מענה הוליסטי בשיתוף עם הוריהם. ן. במידת הניתן, יש להיעזר בסיוע מגשר. ת שפתית ותרבותית בשיחות עם ההורים. הילדים. ות צריכים לקבל גבול ברור לצד מסר שהם אהובים ורצויים. כמובן שחשוב להיזהר מתיוג והכללות.

✓ במידה שיש קושי בכישורי תלמידאות, שתפו את ההורים וסייעו להם להטמיע סדר יום הכולל סידור תיק, הקפדה על שעות שינה מספקות, זמן קבוע לקריאה/שיעורי בית ועוד. כיתה א' חשובה לעיצוב תפיסת התלמיד. ה גם בפני עצמו. ה וחשוב שתהיינה חוויות הצלחה רבות.

✓ במסגרת הפיילוט ייתכן שבתי הספר יקבלו משאבים נוספים כגון סייעת, מורות להוראה מתקנת, שיעורים פרטניים, סיוע רגשי ועוד. מומלץ לחלק משאבים אלו בין כל ילדי. ות הכיתה ובקבוצות מעורבות ולא לתת אותם רק לילדי. ות הפיילוט. כך כל ילדי. ות הכיתה ירוויחו וילדי. ות הפיילוט לא יתויגו כ"חלשים" או כ"בעייתיים" שמוצאים באופן קבוע מהשיעורים.

✓ הילדים.ות יכולים להיתרם מעבודה בקבוצות הומוגניות והטרוגניות. חשבו על הדינמיקה החברתית כשאתן מחלקות את הכיתה לקבוצות עבודה או מוציאות ילדים.ות לתגבור.

✓ חשוב לשים לב לסדר הישיבה בכיתה על מנת לאפשר היכרות, גיבוש ותמיכה של ילדים.ות חזקים.ות בחבריהם.

✓ הילדים והילדות עלולים לשאול שאלות הנוגעות למעמדם האזרחי של ילדי הפיילוט ("למה לפטרוס אסור לטוס לבקר את סבתא שלו באריתריאה?"). מומלץ להכיר את המונחים והמושגים על מנת לדעת איך לענות ולהסביר את המציאות במידה ויעלו שאלות בנושא. מוזמנות לקרוא וללמוד יותר על מבקשי מקלט בחוברת זו. אף פעם לא מאוחר מדי ולהכיר!

✓ שילוב של ילדים.ות מתרבויות שונות ואזורי מחייה שונים מציף בכיתה סוגיות הקשורות לשוני, למעמד כלכלי, מעמד אזרחי וגזענות. חשוב לא להיבהל מכך ולאפשר שיח פתוח על הבדלים ועל היופי והאתגרים שמגוון זה מביא עימו. אם המורה תדבר על הנושא באופן פתוח, כנה ומכבד כך גם הילדים.ות ירגישו נוח לפנות אליה במידת הצורך או בעת בעיה וקושי.

✓ לדוגמה, במידה ואחד הילדים אומר "לאוכל שנרדוס מביאה לכיתה יש ריח מוזר", אפשר לענות באופן פתוח וקונקרטי שבכוחו לנטרל את אלמנט ההעלבה ולומר משהו בסגנון: "יכול להיות שלאוכל של נרדוס יש ריח שונה שאתה לא מכיר, זה בגלל שאמא של נרדוס מבשלת עם תבלינים אחרים מהתבלינים שאמא שלך משתמשת בהם וכל תבלין עושה ריח אחר. לפעמים ריח שאנחנו לא מכירים יכול להרגיש לנו משונה בגלל שהוא חדש ואנחנו לא רגילים אליו אבל אני בטוחה שהאוכל שאמא של נרדוס מבשלת הוא טעים מאוד ואיזה כיף שבזכות נרדוס אנחנו יכולים להכיר תבלינים ומאכלים חדשים".

✓ מי שלא שואל לא לומד 😊 תרגישו חופשי לשאול את הילדים.ות שאלות על השכונות מהן הם באים (יש פארק קרוב לבית? מה אתם אוהבים בשכונה? מה לא אוהבים בשכונה?), על העבודה של ההורים (כל עבודה מכבדת את בעליה!) או על התרבות שלהם ושל הוריהם. שאלות הנשאלות בכבוד וברגישות מלמדות את הילדים.ות שיח פתוח ומנרמלות את העובדה שכל אחד שונה.

✓ זיכרו שמוטיבציה היא אינה תכונה מולדת אלא משהו שאפשר לפתח ולטפח. ילדים.ות מפתחים מוטיבציה כשהם מרגישים בטוחים ושייכים בכיתה, כשיש להם.ן קשר משמעותי וקרוב עם המורה, כשמאמינים בהם וכשהם.ן מביאים למרחב הלימודי את עולמם.ן האישי והפנימי. חשוב להאמין ולאתגר את הלמידים.ות וכך להעביר מסר של אמונה ביכולות הילד.ה.

**מוזמנות לקרוא יותר ולקבל כלים פרקטיים לעבודה חינוכית בכיתה רב תרבותית
ב"העמקה והרחבה למתעניינות" בחוברת זו.**

כמו שאתן יודעות, קשר קרוב עם הורי התלמידים. ות הינו מרכזי בעבודתכן כמחנכות. ההורים שנרשמו לפיילוט משקיעים הרבה מאמץ ורואים בחינוך חשיבות עליונה וזו הזדמנות עבורם להעניק לילדיהם. חינוך איכותי. מדובר לרוב בהורים חזקים, שישמחו לעבוד איתכן בשיתוף פעולה למען ילדיהם.

- ✓ על אף שהמשפחות גרות בישראל הרבה שנים, עבור רבים מההורים זה המפגש הראשון עם ישראלים שלא ביחסי כוח כמו בוס בעבודה או פקיד במשרד הפנים. תהיו סבלניים לרגעים של מבוכה, ביישנות או הימענות, מולכן או מול יתר הורי הכיתה.
- ✓ החיים בישראל ללא מעמד וזכויות יצרו בקרב רבים מההורים חוסר אמון במערכת. חוסר אמון זה יכול להתבטא בחשדנות כנגד חיסונים, אבחנות, אבחונים, תרופות או הפנייה לחינוך מיוחד. על כן חשוב לתקשר עם ההורים באופן כן, שקוף ומקרב.
- ✓ דרך טובה להתקרב, להכיר ולסייע היא בניית מערך משפחות מלוות בקרב הורי הכיתה. כך משפחות ישראליות מלוות משפחות חסרות מעמד בכל הקשור לקליטה בבית הספר, העברת הודעות, קבלת פנים חמה ומענה בסוגיות הקשורות ללימודים ולחיים החברתיים של הילדים גם אחרי שעות בית הספר.
- ✓ אירועים חברתיים אחרי שעות בית הספר הם חלק מרכזי מחיי החברה של הכיתה. מכיוון שילדי.ות הפיילוט גרים.ות בדרום העיר ניתן לחשוב יחד על פתרונות יצירתיים על מנת לאפשר את השתתפות כל ילדי.ות הכיתה באירוע. ניתן לערוך תורנות הסעות, הורי הדרום יכולים ללוות כמה ילדים באוטובוס, ניתן להיעזר במוניות וכמובן שמומלץ גם לארגן אירועים חברתיים בדרום העיר.
- ✓ יחד עם זאת, חשוב לזכור שכאשר הילד.ה יוצא.ת מהבית בסביבות השעה 6:45 וחוזר.ת מבית הספר רק בסביבות השעה 17:30 קשה לתאם מפגשים עם חברים אחרי שעות הלימודים. הילדים.ות לעיתים עייפים מהיום הארוך וגם להורים לא תמיד פשוט לאסוף את הילד.ה מצפון העיר בתחבורה ציבורית אחרי יום עבודה ותוך כדי טיפול בילדים.ות נוספים.

✓ מניסיון העבר בפיילוט, אנו רואות שהורי הכיתה הישראלים.ות מתגייסים לסייע ולתמוך היכן שניתן בילדי.ות השילוב. עזרה זו בהסעות או בכיסוי עלויות מסוימות היא נדיבה ומרגשת. יחד עם זאת, כדי ליצור מערכת יחסים שקופה ומאוזנת, חשוב לשאול את ההורים אם הם צריכים עזרה ולהסביר להם מאיפה מגיע הכסף. הורים מסוימים נמנעו מלקבל עזרה כי לא הרגישו נוח להיות בעמדה נתמכת או נזקקת בעוד שאחרים שמחו לקבל אותה ואף דרשו סיוע נוסף כי לא הבינו שמדובר בתרומות הורים וטעו לחשוב שאלו משאבי עירייה או משרד החינוך.

✓ הורים רבים שיתפו אותנו שהם אינם יודעים כיצד לחגוג את יום ההולדת של ילדיהם ואף מתביישים להזמין את חברי.ות הכיתה לביתם בדרום העיר. ניתן להציע לחגוג את יום ההולדת בבית הספר, בפארק בדרום/צפון העיר או לחגוג כמה ילדים.ות במשותף כדי להקל על ההוצאה הכספית ולהעמיק את תחושת השייכות.

✓ באריתריאה, ארץ המוצא של רבים מהורי הילדים, ישנה הפרדה בין הנעשה בבית לבין הנעשה בבית הספר. הפרדה זו נובעת מאמון ההורים במורים.ות ובעבודתם. החינוכית. עזרה בשיעורי בית, שיח רציף בין המורה להורה, פיקוח של ההורים על הנעשה בכיתה או על ההתקדמות הלימודית של ילדיהם. הם דברים חדשים עבור חלק מההורים. כמובן שהמציאות החינוכית בישראל שונה וחשוב לתווך שוני זה להורים ולהדגיש את חשיבות המעורבות ההורית בחינוך. ניתן להנחות הורים לשאול את ילדיהם מה למדו, האם יש שיעורי בית ולדבר עם המחנכת על מנת לטפח שיתוף פעולה וקשר טוב עם הצוות החינוכי. כפי שכבר צוין, הורי הפיילוט רואים חשיבות גדולה בחינוך ילדיהם.ות והם מלאי מוטיבציה לסייע להם. במה שרק ניתן על מנת שיצליחו לימודית.

✓ הורים רבים קוראים לצהרון מועדונית. שמות שונים, כוונה זהה (:

✓ בתקשורת עם ההורים חשוב לדבר לאט ולהוריד את משלב השפה.

✓ אפשר לשאול אם מעדיפים לדבר אנגלית או עברית. הורים אריתראים ששפת האם שלהם היא טיגרינית יעדיפו לרוב לדבר עברית. הורים ממוצא פיליפיני או מערב אפריקאי לרוב ירגישו נוח יותר באנגלית. כך או כך יש להמנע כמה שניתן משימוש בילדים.ות או באחיהם הגדולים כמתורגמנים.

✓ גם אם ההורים יודעים לדבר עברית, הם לא תמיד יודעים לכתוב ולקרוא. לכן, חשוב מאוד לתקשר דרך הודעות קוליות.

- ✓ שימו לב שגוגל טרנסלייט לא תמיד מתרגם נכון. אפשר לשלוח הודעה מתורגמת יחד עם הודעה מוקלטת בעברית ליתר ביטחון. כמו כן השתדלו לשלוח מידע חשוב כטקסט ולא כקובץ או תמונה (הזמנה למסיבה כיתית למשל). זאת מכיוון שטקסט, בניגוד לתמונה, ההורים יכולים להעתיק לגוגל טרנסלייט ולתרגם ביתר קלות.
- ✓ חשוב לוודא שמכתבים בנוגע לטיולים, אירועים בית ספריים, אישורי הורים, חיסונים וכו' מתורגמים ומונגשים להורים. ניתן להיעזר במשפחות המלוות בסיוע והנגשת מידע.
- ✓ הרבה מההורים מכירים את החודשים לפי המספר שלהם, לדוגמה: יולי = חודש שבע. על מנת לציין תאריך באופן שההורים יבינו יש לומר את מספר החודש ואת מספר היום. לדוגמה: המפגש הוא ביום 10 בחודש 4.
- ✓ ילדי.ות הפיילוט חוזרים הביתה בין 17:00 ל-18:00 ועל כן קשה לתאם שיעורים פרטיים במידה שיש בכך צורך. ניתן להדריך את ההורים להקפיד על תרגול קריאה ולהדגיש שגם אם העברית של ההורה אינה טובה כדי לתקן שגיאות, קריאה בקול רם היא תרגול חשוב שגם מחזק את הקשר בין ההורה לילד.
- ✓ כשרוצים להתקשר להורים ולבקש מהם לאסוף את הילד.ה באמצע היום יש להביא בחשבון שלהורים אין רישיון נהיגה ושקשה להם להתנייד ברחבי העיר. כמו כן, ההורים עובדים בעבודות לא גמישות שלא מאפשרות להם לצאת באמצע עבודה והדבר עלול לשים אותם בסכנת פיטורים.
- ✓ הורים רבים מתקשים ברכישת הציוד הנדרש בתחילת השנה, הן ברמת ההבנה איזה ציוד נחוץ והן מבחינה כלכלית. חשוב להרים להם טלפון (אפשר להעזר במשפחות המלוות) על מנת לוודא שהם קיבלו את רשימת הציוד ומבינים את הכתוב בה. במידה ובית הספר יכול לסייע ברכישה של ספרים יד שנייה או במתן הנחות, הדבר יכול להקל על משפחות רבות.
- ✓ בכל הנוגע לתשלומי רשות או לתשלומים להנהגות הורים ולוועד הכיתה, ניתן ליידע את ההורים בדבר התשלום וכן בדרכים הקיימות להגשת בקשה להנחה ולסייע במידה ועולה צורך.

פרק שני

פדגוגיה רב תרבותית

מערך ראשון: אחרות, קבלה והכלה

מטרות חברתיות וערכיות:

- ילדי.ות הכיתה ידונו בשאלות הקשורות לקבלה, הכלה ויחס לאחר.ת.
- השיעור יאפשר חקירה ופיתוח רגשות כגון אמפתיה, סולידריות וקירבה.
- ילדי.ות הכיתה יתרגלו שיח פתוח ומקרב בין חברי.ות הכיתה וקבלת החלטות קבוצתית.

מטרות שפתיות, לשוניות ומיומנויות:

- התלמידים.ות ישתמשו במיומנויות שיח דבור הדורשות הסבר ונימוק.
- התלמידים.ות יתרגלו מיומנויות דיבור בפני בני ובנות גילם.ן.

פתיחה (10 דקות)

מתודת פתיחה "האיש הירוק" - הקראת הסיפור "האיש הירוק" מאת יהונתן גפן.

מהלך השיעור (25 דק')

- המורה תחלק לתלמידים.ות דמויות נייר אותן יש לצבוע בצבעים אחידים אך שונים (ירוק, אדום, כחול, צהוב וכו') ולהדביק על מקלות ארטיק.
- אחר יש לקבץ את הילדים.ות בקבוצות לפי הצבעים של הדמויות כך שנוצרת קבוצה ירוקה, כחולה, צהובה, אדומה וכן הלאה.

מהלך השיעור (המשך)

- על הילדים. ות ליצור זהות לקבוצה – שם, מאכל אהוב, מקום אהוב, בגדים וכדומה. הקבוצה יכולה לדון על כך בעל פה או שנציגה יעלה את ההחלטות על הכתב.
- המורה עוברת בין הקבוצות ומכניסה לכל קבוצה דמות אחת בצבע שונה: לקבוצה הירוקה דמות כחולה, לקבוצה הכחולה דמות אדומה, לקבוצה האדומה דמות ירוקה וכך הלאה. המורה מבקשת מהקבוצות להחליט מה לעשות עם הדמות בצבע האחר (איך להתנהג כלפיו.ה? מה לומר לו.ה? איזה תפקיד לתת לו.ה?).

דיון במליאה וסיכום (15 דק')

המורה תשאל את הקבוצות השונות על האופן בו קיבלו את הדמות בצבע השונה ומה הוביל את הקבוצה להחלטה זו.

המורה תפתח דיון בנושא קבלה או אי קבלה בשל שוני חיצוני או התנהגותי ותסייע לכיתה לדון בשאלות סביב שייכות ואי שייכות לקבוצה. ניתן להיעזר בשאלות כגון:

- מה הופך אותנו לשייכים לאותה הקבוצה?
- לאיזה קבוצות אתם.ן שייכים.ות?
- אפשר להיות שייכים לכמה קבוצות בו זמנית?
- מה האחריות שלנו כפי אחרים.ות?
- האם המראה החיצוני שלנו אומר משהו על האופי שלנו?
- האם חייבים שכל חברי הקבוצה יהיו דומים אחד לשנייה?
- מה הסיבות למנוע ממישהו.י להיות חבר.ה בקבוצה שלנו?
- האם אפשר למנוע חברות בקבוצה בדרכים נעימות?
- חשוב שהמורה תסייע לכיתה לנהל דיון פתוח ומכבד ותעביר מסר מאחד ומכיל המדגיש את החיבור בין חברי הכיתה ומחויבותם אחד כלפי השנייה.

מערך שני: שוני ודמיון

מטרות חברתיות וערכיות:

- ילדי.ות הכיתה יעסקו בשוני באופן המדגיש את היופי והמגוון שהוא מאפשר תוך יצירת שיח פתוח ומקרב בין חברי.ות הכיתה.
- הכיתה תנהל דיון בשונות ובייחודיות בין בני האדם, תוך עיסוק בתכונות המייחדות אותם.ן ואת חברי.ות כיתתם.

מטרות שפתיות, לשוניות ומיומנויות:

- התלמידים.ות ישתמשו במיומנויות שיח דבור.
- התלמידים.ות יתנסו בפעילויות מאתגרות המאלצות שימוש בדמיון וחשיבה מחוץ לקופסא.
- התלמידים.ות יתרגלו מיומנויות דיבור בפני בני ובנות גילם.ן.

פתיחה (10 דק')

משחק "בחרו צד" -

1. התלמידות.ים מתבקשות.ים "לבחור צד" בנושאים פשוטים כמו:

"איזו חיה אני יותר אוהב וארצה לגדל בבית כלב או חתול?"

צד אחד בחדר יהיה כלב, והצד השני יהיה חתול.

2. מחלקים את חלל הכיתה לשניים ובכל פעם התלמידים.ות יעברו מצד אחד שלה לשני.

שאלות נוספות שניתן לשלב במשחק:

- מה אני מעדיף.ה, בריכה או ים?
- שיעור שפה או חשבון?
- אוכל מתוק או מלוח?
- המבורגר או פיצה?

המורה תשאל מספר תלמידים מדוע בחרו בצד זה. המשחק מאפשר לתלמידות.ים למצוא את הדומות.ים להן.ם, וגם לתרגל מיומנויות של דיבור בפני בני.ות גילן.ם.

מהלך שיעור (30 דק')

מחלקים את הכיתה לזוגות, על כל זוג למצוא 3 נקודות דמיון ו-3 נקודות שוני ביניהם. כמו תכונות אופי, תחביבים, משחקים, מאכלים אהובים, מבנה משפחתי, פעילות משפחתית מועדפת וכו'. ניתן לסייע לכיתה ע"י חלוקת כרטיסיות עם שאלות רלוונטיות.

הכיתה תחזור למליאה והזוגות יציגו את הממצאים שלהם, מה הדברים המשותפים להם ומה השונים.

דיון במליאה הכיתתית (10 דק')

- מה אנחנו יותר, דומים או שונים? איך זה להרגיש שמישהו ידומה לי? ואיך זה להרגיש שמישהו שונה ממני? במה עוד ההבדלים בינינו מתבטאים? במה ההבדלים בינינו תורמים לנו ככיתה וכחברה?
- לא להיבהל אם עולות קטגוריות אתניות כשהם מציינים את השוני ביניהם (צבע עור, מבטא, שיער). פה רצוי להדגיש את היופי והמגוון בשוני שלנו, 'מה היה קורה אם כולנו היינו בדיוק אותו דבר? אולי זה היה משעמם אם כולנו היינו נראים.ות, מרגישים.ות, חושבים.ות ואוהבים.ות את אותם הדברים? אם כולנו היינו מגיעים.ות היום לכיתה עם אותם הבגדים, אותו התיק והקלמר? אם לכולנו היה את אותו מבנה משפחתי והיינו מגיעים.ות מאותו הבית?'
- ניתן גם להציג את השוני בין חברי.ות הכיתה כמקור כוח. למשל: 'מה שהופך את הכיתה שלנו לחזקה הוא שכל אחד.ת שונה. מכיוון שכל ילד.ה מביא.ה לכיתה דברים אחרים נוצר מגוון גדול יותר, אנחנו לומדים.ות ומכירים.ות דברים שלא הכרנו קודם וכך אנחנו גם מעשירים את הידע שלנו והופכים.ות לחכמים.ות יותר'

מערכים לשיעורי חינוך - מערך שלישי: המשפחה שלי

מטרות חברתיות וערכיות:

- ילדי.ות הכיתה יעמיקו את ההיכרות ביניהם.ן דרך שיח ושיתוף.
- ילדי.ות הכיתה יכירו סוגים שונים של משפחות וחוויות משפחתיות.
- השיעור מעודד שיח פתוח על הייחודיות של המשפחות השונות ומאפשר גילוי של דמיון ושוני בין חברי.ות הכיתה ומשפחותיהם.ן.
- במידה וישנו צורך בגיבוש כיתתי ועבודה על יחסים חברתיים בתוך הכיתה המערך יכול להגביר את תחושת המשפחתיות בתוך הכיתה.

מטרות שפתיות, לשוניות ומיומנויות:

- התלמידים.ות ישתמשו במיומנויות קריאה, שיח ודיבור.
- התלמידים.ות יתנסו בזיהוי נקודות דמיון ושוני בין תשובות הנכתבות על הלוח.
- התלמידים.ות יתרגלו שיתוף בפורום כיתתי ודיבור בפני בני ובנות גילם.ן.

פתיחה (5 דק')

נתחיל בשאלות כלליות על מנת לחבר את התלמידים.ות לנושא השיעור:

- ממה מורכבת משפחה?
- האם אנחנו בוחרים את המשפחות שלנו?
- איזה סוגי משפחות אנחנו מכירים?
- האם אנחנו תמיד מסתדרים עם כל בני.ות המשפחה שלנו?
- למה חוגגים את יום המשפחה? (במידה והשיעור מתקיים בסמוך ליום המשפחה)

מהלך שיעור - חלק א' (25 דק')

כרטיסיות ושיחה: נחלק את הכיתה לקבוצות וניתן לכל קבוצה כרטיסיות עם שאלות על המשפחה שלהם. חשוב שכל ילד יבחר כרטיסייה ויענה על שאלה אחת לפחות.

שאלות לדוגמה:

- כמה אחים. יות יש לך?
- איפה ההורים שלך נולדו?
- מה אתה אוהבת לעשות עם המשפחה?
- מה מיוחד במשפחה שלך?
- מה עושה המשפחה שלך בימי שבת?
- יש לך בני.ות משפחה שלא גרים.ות בישראל?
- ספרי על בילוי/טיול מהנה שהמשפחה עשתה יחד.
- אתה רבה עם האחים.ות שלך? אם כן, על מה?
- יש לך חיית מחמד? היית רוצה חיית מחמד?
- איזו שפה מדוברת בבית?
- יש לך דודים.ות?
- למי במשפחה אתם.ן פונים.ות כשאתם.ן צריכים.ות עזרה? למה?

מהלך שיעור- חלק ב' (15 דק')

כל משפחה היא מיוחדת: נחזור למליאה ונערוך דיון. נשאל את התלמידות.ים:

- מה גיליתם בקבוצות הקטנות?
 - מה למדתם על המשפחות השונות שבכיתה?
- המורה תעבור על השאלות בכרטיסיות השונות ותכתוב את התשובות שעלו בקבוצות על הלוח. לאחר מכן, התבססו על התשובות שניתנו על מנת לשאול שאלות ולסייע לילדים. ות למצוא נקודות דמיון בין המשפחות בכיתה.

לדוגמה:

- איפה אתם.ן רואים.ות דימיון בין המשפחות?
 - למי יש אחים.ות?
 - מי אוהב.ת ללכת עם המשפחה שלו.ה לטיולים?
- התבססו על אותן התשובות על מנת לסייע לתלמידים.ות למצוא נקודות שוני בין המשפחות בכיתה. שקפו לכיתה את השוני והדמיון וכן את היופי שבמגוון המשפחות וייחודיותה של כל משפחה ומשפחה.

סיכום (10 דק')

הכיתה שלנו משפחה: במידה וישנו צורך בעבודה על דינמיקה כיתתית, ניתן לדון בדמיון שבין הכיתה לבין המשפחה. השוואה זו מאפשרת נקודת מבט אחרת על הדינמיקה הכיתתית וניתן לפתח דיון לאורה:

- בחרתם.ן מי יהיה איתכן.ם בכיתה? ומה לגבי המשפחה? אותה בחרתם.ן?
- עם מי אנחנו מבלות.ים במהלך היום?
- עם מי אנחנו יוצאות.ים לטיולים? חולקים.ות ארוחות?
- איך הקשר שלי עם אחים.ות שלי? איך הוא דומה/שונה לקשר עם חברי.ות הכיתה?
- מה אנחנו לומדים.ות מהדמיון שהתגלה בין הכיתה למשפחה?

סיפורים וספרים הם דרך מצוינת ללמוד, להתחבר, להכיר עולמות חדשים ולהרחיב אופקים. ברשימה המצורפת תמצאו ספרים המציגים מגוון תרבויות, אנשים וחוויות. הקראה של ספרים אלו בכיתה תאפשר לילדי.ות הקהילה להרגיש שייכים.ות ותרחיב את עולמם.ן של ילדי.ות הכיתה כולם.ן.

- תמר ורטה-זהבי, מולו וצגאי (כנרת, 2014)
- ג'יין קרטס, אלמז והאריה (אמת של הלב, 2015)
- רונית חכם, הנעליים הישנות של אדון מניאסה (מועדון תרבות, ספריית פיג'מה, 2013)
- אורי אורלב, סבתא סורגת (מסדה / מודן, 1981)
- דויד גרוסמן, איתמר פוגש ארנב (עם עובד, 1998)
- ליז גרטון סקנלון, זהו העולם כולו (מטר, 2011)
- לאו ליוני, ניקולס, איפה היית? (ספרית פועלים, 1993)
- רינת פרימו (מחברת ועורכת), יצאנו לטייל – ספר הטיולים הגדול לילדים (ידיעות אחרונות ספרי חמד וספריית פיג'מה, 2016)
- טובה מדהני-גביאו, הצמות של למלם (אוריון, 2014)
- מורן מקמל, ג'וזפין והדולפין (מורן מקמל)

איך כותבים?	איך הוגים?	מילה בעברית
ሰላም	SELAM	שלום
ይቐንየለይ	Yekenyeley-YE-KEN-YE-LEY	תודה
ርሑስ አውድአመት	Rhus awedeamet	חג שמח
ከመይ አለኝ	1- Kemay al'echa? (זכר) 2- Kemay al'echi? (נקבה)	מה שלומך?
ጎበዝ	Gobez	כל הכבוד
1- ከመይ ሃዲርካ 2- ከመይ ሃዲርኪ	1- Kemay' haderka? (זכר) 2- kemay haderki? (נקבה)	בוקר טוב
ብሩክ ለይቲ	Buruk leyti	לילה טוב
እንቋዕ ብድሓን መጻእኩም	ènqWA'ë bdhān mexa'èkum	ברוך הבא / ברוכים הבאים
ደሓን ኩን	Dehan-choon / selamat	להתראות
ርሑስ መፃልቲ ልደት	Rhus Be'al Ldet	יום הולדת שמח

רוב מהגרי.ות העבודה המגיעים.ות ממדינות מערב אפריקה או אסיה הינם.ן נוצרים.יות ומציינים.ות את החגים על פי לוח השנה הקתולי. גם רוב מבקשי.ות המקלט מאריתריאה הם.ן נוצרים.יות אך מציינים.ות את החגים על פי לוח השנה האורתודוקסי, בדומה לכנסייה הרוסית או היוונית. ישנם כמובן גם משפחות מוסלמיות (למשל מסודן) המציינות את חגי האסלאם לפי לוח השנה המוסלמי. בנוסף למועדי החגים, חשוב לדעת שלנוצרים אריתראים ישנם לא מעט צומות. צום אורתודוכסי משמעותו אכילת תפריט טבעוני ללא מוצרים מן החי. הצומות מתרחשים בזמנים קבועים בשבוע (ימי רביעי ושישי) וכן מספר שבועות לפני מועדי החגים המרכזים (למשל חג המולד או הפסחא).

בשנה הקרובה, 2024 - 2025, אלו מועדי החגים הרלוונטיים - שימו לב שכאשר לא מצויינת שנה, מדובר בתאריך קבוע:

<p>כריסמס קתולי</p> <p>25/12</p>	<p>חג ההתגלות</p> <p>19/01</p>	<p>כריסמס אורתודוקסי</p> <p>07/01</p>
<p>פסחא קתולי + אורתודוקסי</p> <p>20/04/2025</p>	<p>עיד אל פיטר</p> <p>30/03/2025 - 02/04/2025</p>	<p>חודש הרמדאן</p> <p>28/02/2025- 29/03/2025</p>
<p>ראש השנה האריתראי Geez New Year Kudus Yohans</p> <p>11/09</p>	<p>עיד אל אדחא- חג הקורבן</p> <p>6-10/06/2025</p>	

ברשימה המצורפת תוכלו למצוא משאבים נוספים על מנת ללמוד יותר על מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה בישראל וכן על שילוב, חינוך אינטגרטיבי ופדגוגיה רב תרבותית.

דוחות

הדוחות המצורפים מטה נכתבו על ידי ארגוני זכויות אדם ומוסדות אקדמיים ומעניקים סקירה רחבה יותר על מציאות חייהם של פליטים.ות ומהגרים.ות בישראל. הדוחות עוסקים בנושאים כגון חינוך, מרחב החיים בדרום תל אביב, זכויות ילדים.ות חסרי.ות מעמד והתנאים במעונות היום הפיראטיים לילדים.ות בגיל הרך.

"ילדי מבקשי מקלט בישראל - סוגיות מרכזיות ואתגרים בתחום החינוך" ✓

ספריית גן לוינסקי, דצמבר 2019

"שילוב וקידום ילדי מבקשי מקלט במערכת החינוך עקרונות והמלצות" ✓

ספריית גן לוינסקי, אוקטובר 2020

"זה לא מקום לילדים", ספריית גן לוינסקי, נובמבר 2017 ✓

"סוגרים לך דלת- דוח על מצב ילדי פליטים ומבקשי מקלט בישראל", א.ס.ף, 2023

דו"ח מחקר: מיפוי התנאים ההתפתחותיים ב"מחסני הילדים" הגנים הפיראטיים בהם ✓

שוהים ילדי מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל, אוניברסיטת תל אביב, 2016 ✓

משאבים ומערכי שיעור בנושא רב תרבותיות וגזענות

"שיעור לחיים חינוך נגד גזענות מהגן ועד התיכון" ספר בהוצאת האגודה לזכויות האזרח ✓

"הכיתה כמיקרוקוסמוס; התמודדות עם התנהגויות ואמירות גזעניות בתוך הכיתה" מאמר ✓

מאת ד"ר מרסלו וקסלר

"התמודדות עם גזענות- מהלכה למעשה כלים דידקטיים לכל איש/ת חינוך" ✓

ערכה למורה מאת האגודה לזכויות האזרח

✓ קדמה היא עמותה חינוכית-חברתית הפועלת למען שוויון וצדק דרך חינוך. העמותה

מפתחת חומרי למידה עם אג'נדה של צדק חברתי וניתן להיעזר באתר שלה בחיפוש

אחר משאבים, מערכי שיעור, סרטוני הדרכה למורה, קבלת השראה, מדריכים וכלים

פדגוגיים.

פודקאסטים

הפודקאסטים שלהלן מתארים את המציאות החינוכית בארצות הברית. בארצות הברית בוטלה ההפרדה הגזעית בחינוך רק בשנת 1954 בעקבות פסק הדין המפורסם *Brown v. Board of Education*. בפסק דין זה קבע בית המשפט שהפרדה גזעית בחינוך אינה חוקית ושעל אף טענת המדינה, **נפרד אינו יכול להיות שווה**. למרות השוני בין המציאות החברתיות והחינוכיות בישראל ובארצות הברית, מעניין ללמוד איך מדינות אחרות מתמודדות עם סוגיות כגון שילוב והפרדה.

Nice White Parents ✓

פודקאסט בן חמישה פרקים העוסק במערכת החינוך הציבורית בארצות הברית, את מי היא משרתת, במי היא פוגעת ומהו תפקידם של הורים לבנים בבתי הספר. זמין לשמיעה גם בספוטיפיי.

The Problem We All Live With - Part One + Two ✓

העיתונאית ניקול האנה ג'ונס בוחנת בפודקאסט קצר דרכים לצמצום פערים בחינוך ומראה איך, גם היום, אינטגרציה ושילוב הן הדרכים הטובות ביותר לעשות זאת.

The Myth That Busing Failed ✓

פודקאסט של פרק אחד אשר מפריך את הטענה שהאינטגרציה בחינוך שהתבססה על הסעה של ילדים לבתי ספר מחוץ לשכונה שלהם נכשלה. זמין לשמיעה גם בספוטיפיי.

פרק שלישי

רקע על קהילות חסרות מעמד בישראל

מבקשי מקלט ומהגרי עבודה בישראל

על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה חיים כיום בישראל כעשרים אלף מבקשי.ות מקלט מסודן ואריתריאה וכחמישים אלף מהגרי.ות עבודה ותיירים ללא אשרה בתוקף. בעוד שהאחרונים נמצאים בסכנת גירוש תמידית, כלפי מבקשי.ות המקלט נוקטת ישראל במדיניות אי-הרחקה ומעניקה להם "הגנה קבוצתית זמנית". מאוכלוסיות אלו נשללות זכויות חברתיות בסיסיות, גם ממבקשי.ות המקלט השוהים בישראל כחוק. חוק בריאות ממלכתי וחוק ביטוח לאומי אינם חלים עליהם ועל כן גישתם למרבית שירותי הרווחה והבריאות מצומצמת. במטרה להימנע ממתן מעמד פליט לזכאים לכך, המדינה נמנעת מבחינת בקשות המקלט של אזרחי סודן ואריתריאה וכך משאירה אותם.ן בלימבו שכן הם נעדרי זכויות מחד, ואינם יכולים לעזוב את הארץ מאידך.

מבקשי.ות מקלט מאריתריאה וסודן נכנסו לישראל בין השנים 2005 ל-2012 דרך גבול מצרים. בשנת 2012 בנתה הממשלה חומה לאורך גבול מצרים ובכך מנעה כניסה של מבקשי מקלט חדשים. מכיוון שלא ניתן לגרש מבקשי.ות מקלט מאריתריאה וסודן, ממשלות ישראל שמו להן למטרה להמאיס את חייהם.ן של הפליטים.ות הנמצאים בישראל על מנת שאלו יעזבו "מרצון". התעמרות זו באה לידי ביטוי בכליאה במתקן "חולות" שנסגר זה מכבר, באיום בגירוש לרואנדה ואוגנדה ובחקיקת "חוק הפקדון" שגם הוא בוטל בחלוף השנים. ואכן, מספרם של מבקשי.ות המקלט בישראל הולך ומצטמצם. אחרי שמסע הפליטות שלהם.ן לא צלח בישראל, רבים חתמו על "עזיבה מרצון" לאוגנדה ורואנדה בתקווה לנסות ולהגיע משם לאירופה דרך הים התיכון. דרך נוספת עבור מבקשי.ות מקלט לעזוב את ישראל היא דרך מדיניות ההגירה הקנדית. מבקשי.ות מקלט יכולים.ות לחבור לאזרח קנדי או ארגון קנדי שיפרוש עליהם את חסותו וערבותו וכך להגיש בקשה למעמד פליט בקנדה. רבים מחברי הקהילה האריתראית נמצאים בתהליך זה וההשערות הן שמאות עוזבים לקנדה כל שנה.

לישראל הסכמים בילטרליים עם מספר מדינות באסיה ובאירופה. משמעות הדבר היא שמהגרים.ות ממדינות אלו (סין, הפיליפינים, הודו, סרי לנקה, רומניה ועוד) מקבלים אשרת עבודה לכחמש שנים (63 חודשים) במהלכן הם.ן עובדים בענפים כגון חקלאות, בנייה וסיעוד. עובדות סיעוד יכולות להאריך את הוויזה שלהן בהתאם לדרישות וצרכי מעסיקיהן. על פי "נוהל עובדת זרה בהריון", מהגרת עבודה שנכנסה להריון בחמש השנים הראשונות של עבודתה בישראל רשאית להישאר עם התינוק בארץ עד לתום תקופת הויזה הראשונה שלה (63 חודשים). במידה והיא ילדה לאחר חמש שנים בישראל, רשאית האם להישאר עם התינוק עד תום חופשת הלידה ולאחר מכן היא נדרשת לשלוח אותו לארץ המוצא שלה. במידה והאם בוחרת לא להתנתק מתינוקה בגיל שלושה חודשים, היא מאבדת את אשרת העבודה שלה והיא והילד נשארים בישראל ללא מעמד, זכויות וכשסכנת גירוש מרחפת מעל ראשם.

מהגרים.ות ממדינות אפריקה ודרום אמריקה (לדוגמה: גאנה, ניגריה, אקוודור ובוליביה), להן אין הסכמים בילטרליים עם ישראל, מגיעים.ות לישראל כתיירים (לא פעם במסגרת מסעות צליינות דתית) ונשארים אחרי שפגה ויזת התייר שלהם. מהגרים.ות אלו, בדומה למהגרות עבודה שבחרו להשאיר את ילדיהם בישראל, חיים כאן ללא מעמד, ללא זכויות ובצל סכנת גירוש.

בעיר תל אביב יפו ישנו הריכוז הגדול ביותר של מבקשי.ות מקלט ומהגרי.ות עבודה, רובם המוחלט גר בשכונות דרום העיר: שכונות שפירא, נווה שאנן והתקווה. בשנים האחרונות משפחות רבות עוזבות את תל אביב, הן עקב יוקר המחייה בעיר, הן בשאיפה להעניק לילדיהן חינוך איכותי יותר במסגרות לימודיות לצד תלמידים.ות ישראלים.ות בערים אחרות והן עקב המאבק הפנים קהילתי בין תומכי ומתנגדי משטר אריתראים.

“סליחה על השאלה”:

מצורפים כאן קישורים לפרקים בסדרה “סליחה על השאלה” עם מבקשי מקלט ועם ילדים של מהגרי עבודה. פרקים אלו של “סליחה על השאלה” מובאים כאן עבור הצוותים החינוכיים. צפייה בפרקים אלו בפורום הכיתתי, לא רק שאינה מותאמת לילדים בכיתות הנמוכות, אלא גם עלולה להיות מציפה עבור הילדים.ות ולהציב את הילדים.ות חסרי.ות המעמד בכיתה באור הזרקורים באופן שאינו בהכרח מיטיב. במידה ומורה רוצה להשתמש בפרקים אלו עבור שיעור לכיתות גבוהות יותר בהן (או בשכבה שלהן) לומדים ילדי.ות פליטים ומהגרים, חשוב להתייעץ על כך מראש עם התלמידים.ות ולקבל את הסכמתן.

סליחה על השאלה עם פליטים ✓

סליחה על השאלה עם ילדים של מהגרי עבודה ✓

רקע על אריתריאה וסודן

אריתריאה

אריתריאה היא מדינה במזרח אפריקה שאוכלוסייתה מונה כשישה מיליון תושבים. אריתריאה קיבלה עצמאות מאתיופיה ב-1993 ומאז ועד היום לא התקיימו בחירות במדינה ועומד בראשונה אותו הנשיא. כל אופוזיציה או ביקורת על המשטר אינה חוקית ובמדדי חופש העיתונות העולמיים ממוקמת המדינה בתחתית, לצד צפון קוריה. במדינה חלה חובת גיוס של כלל האוכלוסייה, אשר משמעותה שירות צבאי של עשרות שנים וביצוע עבודות כפייה עבור הממשל. על אף אוכלוסייתה הקטנה יחסית, ישנו מספר עצום של פליטים אריתראים בעולם ולמעשה 30% מאזרחי אריתריאה פזורים כפליטים ומהגרים ברחבי העולם.

בשנה האחרונה אנחנו עדים למאבקים האלימים בקרב הקהילה האריתראית בין מתנגדי ותומכי משטר. רוב מבקשי.ות המקלט החיים בישראל מתנגדים לשלטון הדיקטטורי באריתריאה. לפי הערכות, תומכי המשטר הם רק אחוזים בודדים מהקהילה בישראל. תומכי משטר אלו הגיעו לכאן במטרה לשפר את תנאי חייהם או בשליחות השלטון כדי לרגל אחר אנשים שברחו, להעביר מידע ולפקח על האופוזיציה הנבנית בגלות. מכיוון שמדינת ישראל נמנעת מלבדוק את בקשות המקלט של הקהילה האריתראית בארץ, אין באפשרותה להבדיל בין תומכי משטר לבין פליטים וכך היא מאפשרת לתומכי המשטר להישאר בישראל ללא מפריע.

לקריאה נוספת על המאבקים בין מתנגדי לתומכי משטר אריתראים ניתן לקרוא בדוח של המוקד לפליטים ולמהגרים ממאי 2024;

"דיקטטורה ללא גבולות - פסטיבלי השגרירות, המחאה והמעצרים המנהליים של פליטי אריתריאה בספטמבר 2023".

סודן

סודן היא מדינה במזרח אפריקה והיא המדינה השלישית בגודלה ביבשת. במשך שלושים שנה, עד 2019, שלט במדינה הדיקטטור עומאר אל-באשיר. תחת שלטונו האכזר נרדפו מתנגדי משטר והתבצע רצח עם בחבל דארפור. רצח העם החל בשנת 2003 והיווה את הסיבה העיקרית לעזיבה של פליטים את המדינה. מאז נפילת אל-באשיר ישנו שלטון צבאי לא יציב במדינה ובאפריל 2023 פרצו קרבות קשים בין קבוצות צבאיות הנלחמות על השלטון אשר ממשיכים עד יום כתיבת ששורות אלו. מיליוני בני אדם נעקרו מבתיהם, מאות אלפים נרצחו וסוכנויות האו"ם מזהירות מפני פגיעה קשה בילדים.ות ובנשים עקב גיוס ילדים בכפייה ושימוש באלימות מינית כאמצעי לחימה.

משפחות חסרות מעמד בישראל מתמודדות עם פערים תרבותיים, ערעור התא המשפחתי, קשיי פוסט הגירה, העדר מעמד ומדיניות ממשלתית עוינת. כל אלו משפיעים על מצבם הרגשי של ילדים. ות ומבוגרים כאחד. תחושות של בלבול, תלישות וחוסר וודאות הנובעות מהיעדר מעמד ומדיניות ממשלתית משתנה ומדירה, מובילות להשלכות קשות על התפתחותם התקינה של הילדים. ות ועל תהליכים של גיבוש זהות. כתוצאה מכך, הילדים. ות מתקשים לתכנן תוכניות לעתיד וחשים תחושות של בדידות, תלישות וחוסר שייכות.

בריאות

חוק ביטוח בריאות ממלכתי אינו חל על מבקשי. ות מקלט וחסרי. ות מעמד אינם זכאים לביטוח בריאות דרך קופות החולים. בגירים אשר עובדים בעבודה מוסדרת מבוטחים על ידי מעסיקם אך במידה והם מפסיקים לעבוד פג ביטוח הבריאות שלהם. יחד עם זאת בתי חולים בישראל מחוייבים לתת טיפולים רפואיים לפרטים הנמצאים במצבים מסכני חיים ללא קשר למעמדם האזרחי. במידה ומדובר בטיפולים אחרים, ישנה מרפאת ביקור רופא בחולון אשר נותנת מענה לאוכלוסייה זו. עבור ילדים. ות חסרי מעמד המציאות מעט שונה שכן הם זכאים לביטוח רפואי מסובסד מטעם משרד הבריאות דרך קופת חולים לאומית. בעבר, כל קטין. ה חסר מעמד היה זכאי. ת לביטוח רפואי מסובסד דרך קופת חולים מאוחדת. כיום, עם המעבר לקופת חולים לאומית, נקבעו תקנות חדשות המאפשרות הסדרת ביטוח רפואי רק לקטינים. ות מאריתריאה, סודן ואוקראינה. משמעות הדבר שילדים. ות חסרי מעמד ממוצאים אחרים, כגון ניגריה או הפיליפינים, חיים בישראל ללא ביטוח בריאות. חסם נוסף בהסדרת הביטוח הינו עלותו הכספית הגבוהה, מה שעלול לאלץ משפחות להפסיק את התשלום ולהשאיר את ילדיהם. ות ללא ביטוח רפואי.

רווחה

מבחינת שירותי רווחה, קטינים. ות חסרי מעמד ומשפחותיהם מקבלים שירותי רווחה וליווי סוציאלי מלשכת הרווחה העירונית מסיל"ה. על אף השירותים הניתנים במסיל"ה, המענים הסוציאליים עבור חסרי. ות מעמד מוגבלים, בין היתר מכיוון שחוק ביטוח לאומי אינו חל עליהם וילדים. ות חסרי מעמד אינם זכאים לקצבאות ביטוח לאומי. מציאות זו מקשה במיוחד על משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים.

חינוך

בכל הקשור לחינוך, על פי האמנה לזכויות הילד וחוק חינוך חובה, קטינים. ות הנמצאים בישראל מעל שלושה חודשים מחוייבים להיכנס למסגרת חינוכית ללא תלות במעמדם האזרחי. ואכן, ילדי.ות מבקשי.ות המקלט זכאים לשילוב מלא במערכת החינוך הישראלית. הבעיה מתחילה לפני גיל שלוש והחלתו של חוק חינוך חובה. המציאות הכלכלית הקשה, החיים בישראל ללא עורף משפחתי והעדר ידע ומודעות מביאים הורים רבים לאתר מסגרות זולות אשר מציעות מענה לילדים. ות מהבוקר עד הערב בעלות כספית נמוכה. מסגרות פיראטיות אלו מופעלות על ידי נשים מהגרות אשר אינן בעלות הסמכה רשמית לטיפול בילדים ולניהול מסגרות חינוכיות. המסגרות מאופיינות, בין היתר, בתנאים פיזיים קשים, חוסר תקשורת עם הילדים וחוסר מוחלט בגרייה. הילדים.ות, אשר שוהים במסגרות אלו שעות רבות במהלך היום, סובלים. ות מחסכים ופערים התפתחותיים, קשיים שפתיים חמורים ופערים לימודיים ורגשיים.

בהגיעם לגיל שלוש עוברים הילדים.ות לגנים העירוניים. בגנים אליהם משובצים הילדים אין ילדי.ות אזרחים ישראלים והגן מורכב מילדים חסרי מעמד המתמודדים עם אתגרים דומים. משמעות הדבר היא שאין לילדים.ות חברים דוברי עברית כשפת אם או כאלו אשר למדו במעון מפוקח ומוסדר מהם הם יכולים ללמוד ולצמצם פערים. הגנות צריכות להתמודד עם כיתת גן שלמה הנמצאת בפערים חמורים ועל אף שהן עושות ככל שביכולתן לתמוך בילדים.ות ולקדם, הן מתקשות לצמצם את הפערים ולצייד אותם בכלים הנדרשים לקראת העלייה לכיתה א'. הקשיים ממשיכים גם בבית הספר היסודי שכן רובם המוחלט של ילדים חסרי מעמד משובצים לבתי הספר השכונתיים בהם לא לומדים תלמידים. ות ישראלים. ות. כך קורה שילדי.ות פליטים ומהגרים לא פוגשים. ות ילדים. ות לאזרחים ישראלים והפערים ממשיכים להעמיק.

מציאות זו מביאה לפערים שפתיים ולימודיים חמורים. בבתי הספר האזוריים בהם לומדים ילדים. ות חסרי מעמד אין זה חריג שילדים בכיתה ה' יתקשו לקרוא ולכתוב ושאוצר המילים שלהם יהיה מוגבל וזאת על אף שהם נולדו ולמדו בישראל כל חייהם. פרט להשלכות הלימודיות, לבתי הספר ההומוגניים ישנן גם השלכות רגשיות. הלימודים בנפרד מייצרים תחושה קשה של הדרה ודחייה בקרב המשפחות והילדים. ות שמרגישים לא רצויים על ידי החברה הישראלית. מציאות זו הביאה הורים חסרי מעמד לצאת למאבק למען חינוך משולב ושיווני לילדיהם. המאבק שלהם הגיע לבית המשפט העליון ובמסגרת ההליך המשפטי הציעו משרד החינוך ועיריית תל אביב את פיילוט השילוב לילדי כיתות א' בשנות הלימודים תשפ"ד, תשפ"ה ותשפ"ו. נכון להיום, ההליך המשפטי עדיין עומד ובית המשפט העליון טרם נתן הכרעה עקרונית בתיק.

קו לעובד

קו לעובד פועל לקידום זכויותיהם של כלל העובדים במשק הישראלי ומסייע להם למצות את זכויותיהם. הארגון מעניק סיוע פרטני הניתן במסגרת קבלת קהל וטיפול מרחוק. ניתן לפנות עם שאלות במייל או לקבוע תור ולהגיע לקבלת הקהל כפי שמעודכן באתר הארגון.

ספריית גן לוינסקי

ספריית גן לוינסקי היא מרכז קהילתי-חינוכי הפועל בשכונת נווה שאנן בתל אביב-יפו, מפעיל פרויקטים חינוכיים למבוגרים ולילדים ופועל לקידום זכויות חינוכיות של ילדים חסרי מעמד. מטרתם של כל הפרויקטים שמפעילה ספריית גן לוינסקי היא לקדם חברה הוגנת, שוויונית ושיתופית יותר למען מבקשי המקלט, מהגרי העבודה, תושבי ישראל ומשפחותיהם.

יוניטף

יוניטף הוא מיזם ייחודי המפעיל מסגרות חינוכיות לילדים חסרי מעמד בגיל הרך השם לו במטרה לשים קץ למעונות הילדים הפיראטיים. מסגרות יוניטף מופעלות על ידי מנהלות ונשות צוות מהגרות המקבלות ליווי והדרכה צמודים מהארגון. הארגון זכה במכרז של משרד הממשלה ומשרדי הרווחה והכלכלה להפעלת מעונות מפוקחים לגיל הרך. יש חשיבות לעודד משפחות לרשום את ילדיהם למעונות יוניטף ולא למעונות פיראטיים הפועלים ללא השגחה.

המוקד לפליטים ולמהגרים

מטרת העמותה הינה להגן ולקדם את זכויות האדם של מהגרי עבודה ופליטים ולמנוע סחר בבני אדם בישראל. המוקד מציע סיוע משפטי בנושאים הקשורים לזיזה, גירוש, בקשות מקלט, כליאה ומעמד בישראל. ניתן להגיע לקבלת קהל על מנת לקבל סיוע לפי הפרטים המופיעים באתר הארגון.

א.ס.ף- ארגון סיוע לפליטים בישראל

עמותת א.ס.ף פועלת לקדם את זכויותיהם של פליטים ומבקשי מקלט כך שיחיו בישראל בכבוד, ביטחון ושייכות. העמותה מעניקה ליווי פרטני, סיוע במיצוי זכויות וכן פועלת לקידום מדיניות למען שינוי חברתי. ניתן לפנות עם שאלות למייל או לקבוע תור לקבלת הקהל במרכז הסנגור והתמיכה בהתאם להנחיות המופיעות באתר הארגון.

מסיל"ה

מסיל"ה מספקת סיוע וטיפול סוציאלי לקהילה חסרת המעמד המתגוררת בתל אביב-יפו ומציעה הסברה, תיווך, סנגוריה, מימוש זכויות, סיוע הומניטרי, טיפול אישי, משפחתי וקבוצתי וליווי מול השירותים העירוניים והמדינתיים השונים. ניתן להיעזר ביועצת בית הספר על מנת להפנות משפחות לטיפול הלשכה או לעמוד בקשר עם עו"ס המשפחה במידה ויש.